

بنام خدا
دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه
دانشکده داروسازی
قالب نگارش طرح درس

مخاطبان: دانشجویان صنایع غذایی، دانشکده بهداشت	عنوان درس: شیمی تجزیه عملی
درس پیش نیاز: شیمی تجزیه نظری	تعداد و نوع واحد: ۲ واحد عملی
ساعت مشاوره: چهارشنبه ۲-۱۲	زمان ارائه درس: نیمسال اول ۹۵-۹۶، دو شنبه ۱۰-۱۲
	مدرس: دکتر الهام ارکان

هدف کلی درس:

آشنائی دانشجویان با روشهای مختلف عملی به منظور تعیین مقدار مواد شیمیایی در نمونه های حقیقی.

اهداف کلی جلسات: (جهت هر جلسه یک هدف)

۱. تعیین وزنی سولفات در نمونه های مجهول - کپسول روی سولفات
۲. تعیین مقدار Mg^{2+} به روش تیتراسیون کمپلکسومتری
۳. تعیین یون Ca^{2+} به روش تیتراسیون برگشتی
۴. تعیین یون هالید به روش تیتراسیون رسوبی توسط نترات نقره
۵. تهیه محلول استاندارد اسید و باز
۶. تعیین مقدار کربنات در قرص لیتیم کربنات
۷. اندازه گیری اسید بوریک به عنوان یک اسید ضعیف به روش تیتراسیون برگشتی
۸. تعیین یدید و ید در مخلوط آبی توسط پتاسیم یدات
۹. تعیین آهن در نمونه مجهول قرص فرسولفات توسط تیتراسیون کرومتری
۱۰. اندازه گیری آسپرین در مخلوط حلال های آب و اتانول
۱۱. اندازه گیری کلسیم و منیزیم در یک محلول (اندازه گیری سختی آب)
۱۲. اندازه گیری آسکوربیک اسید در نمونه قرص ویتامین ث
۱۳. اندازه گیری کلر به روش موهر و فاجانس
۱۴. تعیین رطوبت نمونه نمک طعام
۱۵. pH متری و رسم منحنی تیتراسیون توسط آن

اهداف ویژه رفتاری به تفکیک اهداف کلی هر جلسه

جلسه اول

هدف کلی: تعیین وزنی سولفات در نمونه های مجهول - کپسول روی سولفات

اهداف ویژه:

در پایان مباحث مطرح شده، دانشجو قادر باشد.

- ۱-۱- انواع روشهای تجزیه وزنی را بشناسد.
- ۲-۱- شرایط تهیه یک رسوب مناسب را بداند.
- ۳-۱- مراحل مختلف وزن سنجی را انجام دهد.
- ۴-۱- نمونه کپسول را آماده سازی و تعیین مقدار کند.

جلسه دوم

هدف کلی: تعیین مقدار Mg^{2+} به روش تیتراسیون کمپلکسومتری

اهداف ویژه:

در پایان دانشجو قادر باشد

- ۱-۲- شرایط واکنشهای تیتراسیون کمپلکسومتری را بداند.
- ۲-۲- واکنشگرهای تشکیل کمپلکس را بشناسد.
- ۳-۲- شرایط تیتراسیون با EDTA را بشناسد.
- ۴-۲- مقدار یون منیزیم را در نمونه مجهول به روش تیتراسیون مستقیم تعیین کند.

جلسه سوم

هدف کلی: تعیین یون Ca^{2+} به روش تیتراسیون برگشتی

اهداف ویژه:

در پایان دانشجو قادر باشد

- ۱-۳- تفاوت تیتراسیون مستقیم و برگشتی را بداند.
- ۲-۳- انواع تیتراسیون های EDTA را بشناسد.
- ۳-۳- نمونه مجهول کلسیم را آماده کند.
- ۴-۳- مقدار یون کلسیم را در نمونه مجهول اندازه گیری کمی کند.

جلسه چهارم

هدف کلی: تعیین یون هالید به روش تیتراسیون رسوبی توسط نیترات نقره

اهداف ویژه:

در پایان دانشجو قادر باشد

- ۱-۴- شرایط تیتراسیون های آرژینومتری را بداند.
- ۲-۴- روش های مختلف تعیین نقطه پایانی را در تیتراسیون با نیترات نقره بشناسد.
- ۳-۴- تعیین نقطه پایان به روش موهر را بشناسد.
- ۴-۴- تعیین نقطه پایان به روش فاجانز را بشناسد.
- ۵-۴- تعیین نقطه پایان به روش ولهارد را بداند.
- ۶-۴- میزان نمونه را در مجهول به روش موهر و فاجانز اندازه گیری کمی کند.
- ۷-۴- درصد یون هالید را در نمونه با این دو روش گزارش دهد.
- ۸-۴- انحراف استاندارد هر دو نتیجه را محاسبه نماید.

جلسه پنجم

هدف کلی: تهیه محلول استاندارد اسید و باز

اهداف ویژه:

در پایان دانشجو قادر باشد

- ۱-۵- محلولهای استاندارد را بشناسند.
- ۲-۵- ویژگیهای محلولهای استاندارد را بداند.
- ۳-۵- تعیین نقطه پایان در این تیتراسیونها به دو روش بصری و پتانسیومتری را بداند.
- ۴-۵- نمونه اسید و باز را به روش تیتراسیون با نقطه پایانی بصری در حضور شناساگر متناسب استاندارد نماید.

جلسه ششم

هدف کلی: تعیین مقدار کربنات در قرص لیتیم کربنات

اهداف ویژه:

در پایان دانشجو قادر باشد

- ۱-۶- تیتراسیونهای خنثی شدن را بشناسد.
- ۲-۶- دلیل استفاده از شناسگر مورد نیاز در این آزمایش را بداند.
- ۳-۶- محدوده تغییر رنگ شناساگر را متناسب با pH واکنش انداه گیری کند.
- ۴-۶- نوع شناساگر را براساس شرایط واکنش تعیین کند.
- ۵-۶- قرص لیتیم کربنات را آماده سازی کند و توسط تیتراسیون اندازه گیری کمی کند.

جلسه هفتم

هدف کلی: اندازه گیری اسید بوریک به عنوان یک اسید ضعیف به روش تیتراسیون برگشتی

اهداف ویژه:

در پایان دانشجو قادر باشد

- ۱-۷- شرایط استفاده از تیتراسیون برگشتی را بداند.
- ۲-۷- روش افزایش قدرت اسید بوریک با الکل را بداند.
- ۳-۷- دلیل استفاده از گلیسرول را بداند.
- ۴-۷- عوامل ایجاد خطا در تیتراسیون اسید بوریک را بداند.

جلسه هشتم

هدف کلی: تعیین یدید و ید در مخلوط آبی توسط پتاسیم یدات

اهداف ویژه:

در پایان دانشجو قادر باشد

- ۱-۸- تیتراسیون های اکسید و احیا را بشناسد.
- ۲-۸- روش موازنه واکنشهای اکسید و احیا را بداند.
- ۳-۸- کاربرد تیتراسیون های اکسید احیا را بشناسد.
- ۴-۸- شناساگرهای اکسید و احیا را بشناسد.
- ۵-۸- تیتراسیون های یدومتری را بداند.
- ۶-۸- معرف چسب نشاسته را بشناسد و نحوه استفاده از آن در تیتراسیون یدومتری را بداند.
- ۷-۸- نمونه مجهول را آماده سازی و تعیین مقدار کند.

جلسه نهم

هدف کلی: تعیین آهن در نمونه مجهول قرص فرسولفات توسط تیتراسیون کرومیمتری

اهداف ویژه:

در پایان دانشجو قادر باشد

- ۱-۹- منحنی های تیتراسیون اکسید احیا رسم کند
- ۲-۹- مکانیسم عمل شناساگرهای اکسید احیا را بداند.
- ۳-۹- عملکرد تیتراسیون منگانومتری را بشناسد
- ۴-۹- نمونه مجهول را آماده سازی و توسط پرمنگنات تیتر نماید.

جلسه دهم

هدف کلی: اندازه گیری آسپرین در مخلوط حلال های آب و اتانول

اهداف ویژه:

در پایان دانشجو قادر باشد

۱-۱۰- آسپرین به عنوان یک اسید ضعیف بشناسد.

۱۰-۲- pK_a آسپرین را محاسبه کند.

۱۰-۳- مکانیسم واکنش اسید سالیسیک با باز را بداند.

۱۰-۴- نمونه قرص آسپرین را آماده سازی کند.

۱۰-۵- محتوای اسید را در قرص محاسبه کند.

جلسه یازدهم

هدف کلی: اندازه گیری کلسیم و منیزیم در یک محلول (اندازه گیری سختی آب)

اهداف ویژه:

در پایان دانشجو قادر باشد

۱۱-۱- تعریف سختی آب را بداند.

۱۱-۲- چند نمونه مختلف آب چاه و آب شهری را نمونه برداری کند.

۱۱-۳- آب دوبار تقطیر به عنوان نمونه شاهد در نظر گرفته شود.

۱۱-۴- یون کلسیم و منیزیم را در نمونه های مخلف آب اندازه گیری کند.

جلسه دوازدهم

هدف کلی: اندازه گیری آسکوربیک اسید در نمونه قرص ویتامین ث

اهداف ویژه:

در پایان دانشجو قادر باشد

۱۱-۱- نمونه گیری یکنواخت و هموزن انجام دهد.

۱۲-۲- نمونه قرص را آماده سازی کند.

۱۲-۳- محتوای اسید را در نمونه قرص محاسبه و گزارش دهد.

جلسه سیزدهم

هدف کلی: اندازه گیری کلر به روش موهر

اهداف ویژه:

در پایان دانشجو قادر باشد

۱۳-۱- شناساگر موهر را بشناسد.

۱۳-۲- نحوه عملکرد شناساگر موهر را بداند.

۱۳-۳- نمونه را آماده سازی کند.

۱۳-۴- محتوای کلر را در نمونه محاسبه و گزارش دهد.

جلسه چهاردهم

هدف کلی: اندازه گیری کلر به روش فاجانس

اهداف ویژه:

- در پایان دانشجو قادر باشد
- ۱-۱۴ شناساگر فاجانس را بشناسد.
  - ۲-۱۴ نحوه عملکرد شناساگر فاجانس را بداند.
  - ۳-۱۴ نمونه مجهول را آماده سازی کند.
  - ۴-۱۴ محتوای کلر را در نمونه مجهول محاسبه و گزارش دهد.

جلسه پانزدهم

هدف کلی: اندازه گیری رطوبت نمونه نمک طعام

اهداف ویژه:

- در پایان دانشجو قادر باشد
- ۱-۱۴ اهمیت اندازه گیری رطوبت در انواع نمونه ها را بداند.
  - ۲-۱۴ چند نمونه نمک طعام خوراکی و تجاری را نمونه برداری کند.
  - ۳-۱۴ نمونه مجهول را آماده سازی کند.
  - ۴-۱۴ رطوبت را در نمونه مجهول محاسبه و گزارش دهد.

منابع:

- ۱- شیمی عمومی ۱ و ۲، چارلز مور تیمر، ترجمه عیسی یاوری، ویرایش ششم، تهران، ۱۳۸۸
- ۲- شیمی تجزیه اسکوگ وست هالر ترجمه سید مهدی پور مرتضوی، محسن در بهشتی
- ۳- مجله شیمیدانان
- 4- Vogel, Vogel' s Text book of Quantitative Inorganic Analysis.4th ed.

روش تدریس :

- سخنرانی در مورد آزمایش مورد نظر و مکانیسم عمل
- سخنرانی در مورد نحوه انجام آزمایش مورد نظر
- پرسش و پاسخ
- انجام آزمایشها در چند گروه مجزا به صورت عملی

رسانه های کمک آموزشی:

وایت برد، ابزارشیشه ای موجود در آزمایشگاه از جمله بورت جهت تیتراسیون
دستگاه های مورد نیاز هر آزمایش مانند ترازو، pH متر و .....

سنجش و ارزشیابی

ساعت	تاریخ	نمره	روش آزمون	آزمون
		۱	سؤالات شفاهی	فعالیت های کلاسی
		۳	دقت و صحت در اندازه گیری	نحوه انجام آزمایش
		۴	نتایج کمی گزارش شده از مجهول	گزارش کار هر آزمایش
		۱۲	تشریحی	آزمون پایان ترم

مقررات درس و انتظارات از دانشجو :

با توجه به اهمیت رعایت دقت در انجام آزمایشات و رعایت ایمنی در انجام هر آزمایش دانشجویان باید نکات ذیل را رعایت نمایند.

- ۱- حضور منظم و دقیق در کلاس
- ۲- شرکت همه اعضا یک گروه در انجام آزمایش
- ۳- رجوع به منابع معرفی شده به منظور تهیه گزارش کار
- ۴- ارائه منظم و کامل گزارش کار در تاریخ تعیین شده
- ۵- انجام محاسبات دقیق و ارائه نتایج کمی در گزارش کار

جدول زمانبندی برنامه :

روز و ساعت جلسه: دوشنبه ۱۰

۱۲ -

جلسه	موضوع هر جلسه	مدرس	روش تدریس	وسیله کمک آموزشی
۱	تعیین وزنی سولفات در نمونه های مجهول - کپسول روی سولفات	دکتر ارکان	سخنرانی، پرسش و پاسخ انجام آزمایش عملی	وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی
۲	تعیین مقدار Mg^{2+} به روش تیتراسیون کمپلکسومتری	دکتر ارکان	سخنرانی، پرسش و پاسخ انجام آزمایش عملی	وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی
۳	تعیین یون Ca^{2+} به روش تیتراسیون برگشتی	دکتر ارکان	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی
۴	تعیین یون هالید به روش تیتراسیون رسوبی توسط نیترات نقره	دکتر ارکان	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی
۵	تهیه محلول استاندارد اسید و باز	دکتر ارکان	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی
۶	تعیین مقدار کربنات در قرص لیتیم کربنات	دکتر ارکان	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی
۷	اندازه گیری اسید بوریک به عنوان یک اسید ضعیف به روش تیتراسیون برگشتی	دکتر ارکان	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی
۸	تعیین یدید و ید در مخلوط آبی توسط پتاسیم یدات	دکتر ارکان	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی
۹	تعیین آهن در نمونه مجهول قرص فروسولفات توسط تیتراسیون کرومیمتری	دکتر ارکان	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی
۱۰	اندازه گیری آسپرین در مخلوط حلال های آب و اتانول	دکتر ارکان	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی
۱۱	اندازه گیری کلسیم و منیزیم در یک محلول (اندازه گیری سختی آب)	دکتر ارکان	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی

وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	دکتر ارکان	اندازه گیری آسکوربیک اسید در نمونه قرص ویتامین ث	۱۲
وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	دکتر ارکان	اندازه گیری کلر به روش موهر	۱۳
وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	دکتر ارکان	اندازه گیری کلر به روش فاجانس	۱۴
وایت برد ابزارهای آزمایشگاهی	سخنرانی، پرسش و پاسخ، انجام آزمایش عملی	دکتر ارکان	تعیین رطوبت نمونه نمک طعام	۱۵